

Supplement till Gotlands runinskrifter 1

Sudertredingen

G 360 – G 386 samt G 49, G 50, G 76, G 79 och G104

Thorgunn Snædal och Helmer Gustavson

Sudertredingen

360. Sundre kyrka

Litteratur: E. Svärdröm, rapport till RAÄ, 2.7.1971 (ATA), Runfynd 1971 (i Fornvännen 1972), s. 258-259.

Avbildningar: E. Svärdröm, avritning av inskrifterna i Runfynd 1971, a.a. s. 259.

Putsinskrift på korets nordvägg och ristning i tornets bottenplan. De upptäcktes år 1971 av E. Svärdröm som granskade kyrkans väggar i samband med att målningarna i koret avtäcktes vid en invändig restaurering av kyrkan 1970.

a.

På korets nordvägg, väster om sakristidörren, omedelbart öster om nischen, 165 cm ovanför golvet. Runornas höjd är omkring 1,5 cm.

Inskrift:

dominus · te · kuṃ-...

5   10

»Dominus tecum...»

Runorna i det första ordet är grunda men säkra. Över 8 **t** finns ett kort lodrät streck. Mellan 10 **k** och 11 **u** finns ett lodrät streck som inte hör till ristningen. I 12 **m** är bistavarna mycket osäkra, särskilt den högra, av vilken endast mycket obetydliga spår återstår. Av runa 13 återstår en huvudstav; inga säkra spår av bistavar.

Inskriften är en del av den latinska bönen: Ave Maria, gratia plena. Dominus tecum... ”Hell Dig Maria full av nåd. Herren vare med Dig...”

Rester av den bönen förekommer i flera gotländska putsinskrifter bl.a. G 104 i Lye kyrka.

Koret är från 1200-talets förra hälft. Färgspår i inskriften visar att den har ristats före 1500-talsmålningarnas tillkomst.

b.

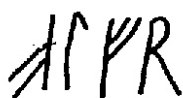
I samband med granskningen av kyrkans väggar 1971 upptäckte E. Svärdström även en inskrift i tornets bottenplan, i östra smygen till nordmurens portal, 140 cm ovanför det översta trappsteget. Runorna är 7 cm höga.

Inskrift:

olfr

Ōlafr(?)

»Olov(?)»

G 360b. Ritning av E. Svärdström 1971.

Inskriften är säkerligen en onöjaktig skrivning av namnet *Olaf*r, Olof, Olov, trots att en runa (förmodligen **ɑ**) saknas mellan **l** och **f**. Namnet hör till de vanligaste i de gotländska runinskrifterna med omkring 25 belägg.

Tornet är från 1200-talets mitt, men inskriften kan vara betydligt yngre. Hållpunkter för en datering närmare än till medeltiden saknas.

[G 361. Hallbjäns 1:21, Sunde socken behandlas av H. Gustavson, se Runfynd 1980 (i Fornvännen 1981), s. 186-191.]

362. Prästgården, Öja socken. Nu vid kyrkan

Litteratur: E. Svärdröm, granskningsrapport 23.6.1970 (ATA), Runfynd 1970, Fornvännen 1971, s. 204.

Avbildningar: E. Svärdröm, foto 1970 (ATA).

Fragment av gravhäll. Det påträffades 1970 av fil.lic. Robert Bennett vid en gravstensinventering. Det låg bland andra bearbetade stenfragment i den lilla ruinen Munkkällaren i Öja prästgårds trädgård omedelbart nordöst om kyrkan. Det publicerades i Runfynd 1970 innan det upptäcktes att det var identiskt med G 32 i GR 1. Fragmentet förvarades fram till 1993 i korabsidens norra skrubben men finns nu tillsammans med flera andra medeltida gravhällar under tak på gräsplanen söder om kyrkan.

Materialet är grå kalksten med röda inslag. Stenytan är delvis starkt vittrad. Längd 48 cm, bredd 54-53 cm, tjocklek 15 cm. Fragmentet har tillhört gravstenens undre del; i mittpartiet finns rester av en 8 cm bred korsstam och trappstegsformat postament i lågre relief. Längs högra kanten löper ett 6,5 cm långt inskriftsband. Av bandet till vänster återstår bara en remsa, ca 2 cm bred.

Inskrift:

...o : sunutahr...-...
                  5   10

...o sunnudagr...

»...(Då var) runan o söndagsbokstav...»

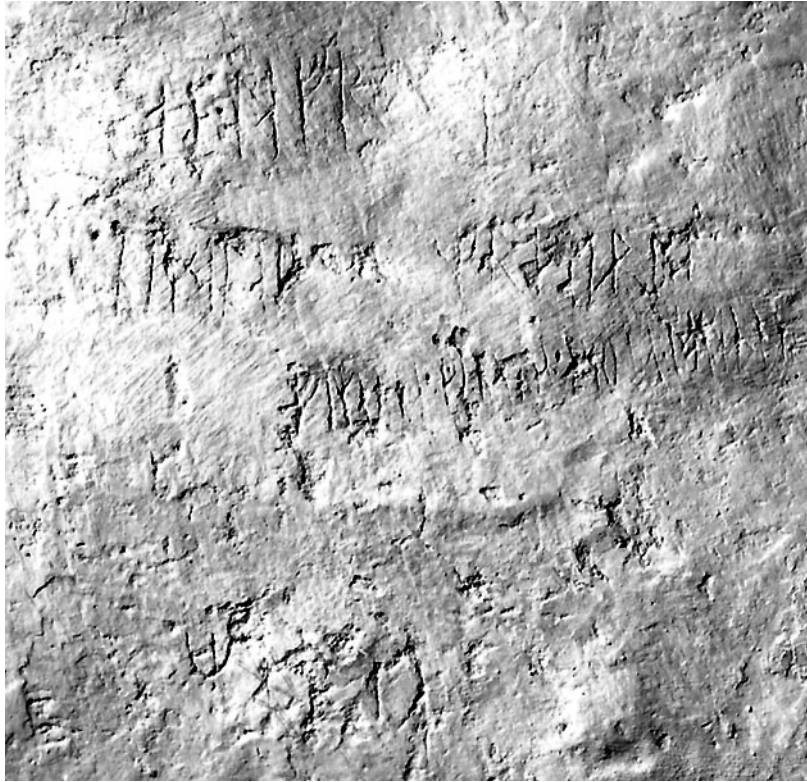
Alla runorna i det högra inskriftsbandet är säkra trots mindre skador. I det vänstra bandet återstår bara korta stumpar av två stavar i runor som inte kan typbestämmas.

Den bevarade runföljden är en del av en datering enligt påsktavlan. Tyvärr är den defekt eftersom bl.a. den runa som står för gyllentalet har gått förlorad. Runan o svarar mot söndagsbokstaven d, som återkommer vart femte-sjätte år alltefter skottårens infallande.

De bevarade runorna och korsformen ger inga säkra hållpunkter för en datering närmare än till 1300–1400-talet.

363. Näs kyrka

I samband med en övergripande restaurering av Näs kyrka framkom i januari 1990 några runinskrifter på södra tornväggens västra del, väster om södra långhusportalen. De granskades första gången i april 1990.

G 363a-d. Foto: Bengt A. Lundberg 1993.

a.

Inskriften befinner sig ca 135 cm över golvet och 26 cm till höger om väggkanten; den består av 6 runor, 4,0-5,3 cm höga.

Inskrift:

ol : lafr o

⁵
Ölafr

»Olav.»

G 363a. Foto: Bengt A. Lundberg 1993.

I runa 1 **o** är den nedre bistaven grundare än den övre. I runa 2 **l** är huvudstaven välbevarad; från bistavens topp går ett grunt streck nästan

bågrätt utåt höger, svagt böjt i spetsen, det bedöms vara en l-bistav.

Mellan 2 l och 3 l finns två punkter som eventuellt skall uppfattas som ett skiljetecken, liknande punkter finns dock överallt i kalkputsen.

Runorna 3-6 är säkra även om bistavarna i 3 l och 6 r är grunda, 7 o har ensidiga bistavar till vänster om huvudstaven

Namnet *Olaf*, Olof, Olav, tillhör de vanligaste på Gotland med omkring 25 belägg i runmaterialet. Se G 8.

b.

Ristningen befinner sig 5 cm under ristning a. (Avståndet mellan orden är 7 cm och det är därför inte helt säkert att de skall läsas ihop).

Runornas höjd är 3,5-3,0 cm.

Inskrift:

nikolas mǣrgotǣrua

5   10   15

Nikulās Margotarfa(?)

»Nikulas Margotarve(?)»

Bistaven i 1 n är mycket grund, övre delen av huvudstaven i 3 k är i stort sett borta i en skada i putsen, bistaven i 7 s är skadad genom putsbortfall är 8 m är grund men säker. I 9 ar är a-bistaven skadad genom vittring, bara spetsen återstår; skadan har också tagit del av huvudstavens mitt. Nedre delen av huvudstaven i 10 g är skadad av en vittring, likaså bistavens övre del; mellan huvudstav och bistav finns en punkt som troligen är en stingning. Från huvudstavens topp går en kort diffus linje snett nedåt vänster, den ser ut som en t-bistav, på grund av skadan kan den inte bedömas säkert. I 11 o är huvudstavens övre del och övre bistaven skadade; även den nedre är vittringsskadad. Bistaven i 12 t är skadad i samma vittring som föregående runa. i 13 ar är nedre delen av bistaven i r-runan ytterst grund. Bistaven i 14 u är mycket diffus. Bistaven i 15 a är kort, runan säker.

Namnet *Nikulās* var vanligt på Gotland, i runmaterialet finns 16-talet belägg, detta är dock det enda belägget på att namnet skrivs med **o**-runa i stället för **u**-runa i förledens slut. Tolkningen av det senare ordet *Margotarfa* är osäkert. Kvinnonamn som förled i arve-namnen är sällsynta, även om de förekommer. En dryg kilometer norr om kyrkan ligger gården Martarve. Närmast till hands ligger väl att se förleden som en förkortad form av ett ursprungligt *Martensarve*. Med tanke på att personnamnet *Marten/Mårten* inte är belagt i det gotländska runmaterialet medan namnet *Margit/Margita*, som liksom Näsinskriftens *Margot* är kortformer till kvinnonamnet *Margareta*, är belagt i tre inskrifter G 78, G 317 Fleringe kyrka och G 282 Othems kyrka är det inte uteslutet att Martarve innehåller kvinnonamnet *Margit/Margot* och inte mansnamnet *Marten*. Någon visshet i denna fråga är det svårt att uppnå. Det äldsta belägget på gårdsnamnet är från 1653 och skrivs där *Martarfwe*.

Om -arfenamn på Gotland se Herbert Gustavson, Gotlands ortnamn, Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift 1938, s. 42-53 och E. Melefors, Byngen, Smissen och Listar. Inbyggarbeteckningar och husbondenamn på Gotland, s. 157-173.

c.

Tre centimeter under föregående ristning (med början vid den sista runan i **nikulas**) finns en inskrift som består av 25-30 runor. Tyvärr är den skadad på flera ställen och läsningen av dessa partier är därför osäker. Runornas höjd är 2,5-3,5 cm.

Inskrift:

āfīmaria · gara--a : ālt-na: lokinne
           5   10   15   20   25

»Ave Maria gratia(?)...»

Till läsningen: Bindrunan **āf** är utvittrad men säker; samma gäller 2 **i** och 3 **m**. I 4 **a** har en vittringsskada drabbad huvudstavens mitt, den kan dock följas i skadans botten. Övre delen av 5 **r** är skadad. 6 **i** är utvittrad

i sin övre del. Bistaven i 7 **a** är ytterst grund. Därefter skiljetecken i form av en punkt. 8 **g** är säker. Nedre delen av huvudstaven i 9 **a** är borta i en vittring; bistaven är kort och diffus. 10 **r** är skadad i sin övre del och svår att följa. I 11 **a** är bistaven utvittrad men säker. Av runa 12 återstår en kort huvudstav, på dess mitt finns en diffus fördjupning, som skulle kunna vara rester av en stingning. Av runa 13 återstår enbart huvudstaven, inga spår av en ev. bistav. I 14 **a** är huvudstavens nedre del diffus, **a**-bistaven är lågt ansatt. Därefter skiljetecken i form av två punkter, varav den nedre är mycket mindre.

I runa 15 har en skada tagit bort runans mittparti, i skadan finns det dock troligen rester av en **a**-bistav, från dess topp går en diagonal linje snett nedåt höger, runan kan alltså ha varit en bindruna **at**. Bistaven och övre delen av huvudstaven i 16 **t** är skadad genom vittring. Runa 17 består av en svagt svängd huvudstav, inga spår av bistavar, runan kan läsas som **i**. Bistavarna i 18 **n** och 19 **n** är grunda och diffusa. 20 **a** är säker. Därefter skiljetecken i form av tre punkter.

21 **l** är tydlig, 22 **o** likaså. I 23 **k** är den övre delen av huvudstaven diffus på grund av vittring; bistaven är grund särskilt i sina nedre delar; mellan huvudstav och bistav finns en liten punkt som skulle kunna vara rester av en stingning; runan skulle ha kunnat vara **g**. 24 **i** är säker. Bistavarna i 25 **n** och 26 **n** är diffusa. Av runa 27 återstår nedre delen av huvudstaven; på halv runhöjd, där huvudstaven slutar, finns en fördjupning som skulle kunna vara en stingning; runan kan läsas som **e**.

Inskriften inleds med *Ave Maria*, fortsättningen är osäker, möjligen rör det sig om ett försök att återge den kända och i runinskrifter vanliga bönen *Ave Maria gratia plena...*

d.

10 cm under föregående inskrift, ca 105 cm över golvnivån, inskriften består av 5 runor, 4,0-4,5 cm höga.

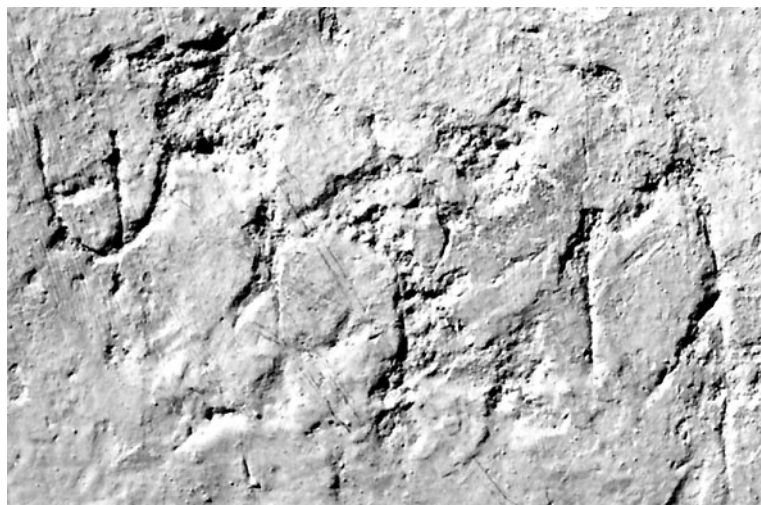
Inskrift:

maria

5

Maria

»Maria.»

G 363. Foto: Bengt A. Lundberg 1993.

I 1 **m** är den övre delen välbevarad, huvudstavens nedre del är mycket diffus. Övre delen av huvudstaven i 2 **a** är skadad och dess nedre del är diffus, bistaven är säker. I 3 **r** är huvudstavens övre del borta i en vittring; bistaven är mycket grund och i sina nedre delar i stort sett borta. I 4 **i** är övre delen mycket grund, vittringsskada på mitten. 5 **a** är ganska välbevarad även om huvudstaven ställvis är grund. Maria, Jesu moders namn förekommer mycket ofta just i putsinskrifterna.

e.

Till höger om föregående ristningar, 145 cm över golvet, finns sju runor, 7,2-9,5 cm höga.

Inskrift:

llifræt...

5

G 363e. Foto: Bengt A. Lundberg 1993.

1 l är säker. I 2 l är bistaven säker, av huvudstaven återstår endast den övre delen. 3 i, 4 f och 5 r är säkra. runa 6 består av en huvudstav, mitt på den går en kort linje diagonalt över huvudstaven, snett nedåt höger uppåt vänster. Runan kan läsas som **æ**-runa, (alt. **n**-runa med dubbelsidig bistav). I runa 7 finns en skada på huvudstavens mitt; ca 1 cm nedanför huvudstavens topp går en linje snett nedåt vänster, ända ned till bistaven i föregående runa; runan 7 kan således möjligen läsas som **t**.

f.

Till höger om dessa ristningar, längre in mot tornkammarens västra vägg, 54 cm t.v. om dörren till tornuppgången, finns en stor skeppsrising. Till höger om seglets topp, 172 cm över golvytan finns en inskrift som består av nio tecken, 5,0-8,0 cm höga.

Inskrift:

mṭ-f-astæ--
5 10

G 363f. Foto: Bengt A. Lundberg 1993.

I 1 **m** är den högra bistaven mycket diffus. 2 **t** är grund, men kan i stort sett följas, från huvudstavens topp går en linje diagonalt nedåt vänster, den är diffus i sina nedre delar men tycks svänga inåt vänster och ansluta sig till huvudstaven, men från dess övre del går en skarp linje diagonalt inåt vänster mot huvudstaven. I 4 **f** är huvudstavens övre del diffus, bistavarna säkra. Därefter ett tecken som består av en huvudstav, samt en vänstersvängd nedre del; skiljetecken? 6 **a** är säker. I 7 **s** är det tredje ledet diffust och osäkert, runan kan möjligen också läsas som **l**. **t**-bistaven i runa 8 går ända fram till **s**-runans tredje led, en ristad linje går diagonalt över huvudstavens mitt, runa läses därför med viss tvekan som bindruna **tæ**. Av runorna 9 och 10 återstår huvudstavarna, därefter inga spår av ristning.

Tyvärr är läsningen av runorna så osäker att en tolkning av inskriften inte är möjlig.

Kyrkan är enhetligt uppförd under 1200-talets mitt och senare del (M. Bergman, Näs kyrka, Sveriges kyrkor 224 (Stockholm 1994) s. 28, vilket är ristningarnas postquem, de gör dock snarare intryck av att var yngre och torde knappast vara äldre än från 1400-talet.

364. Havdhems kyrka

Litteratur: E. Svärdström, Granskningsrapport 25.9.1975 (ATA).

Avbildningar: H. Gustavson, foto 1975 (ATA).

Gravhäll med rester av en runinskrift. Den ligger i korgolvet bakom altaret på 30 cm avstånd från dess fundament. Den uppmärksammades av fil.lic. Robert Bennett och granskades samma år av E. Svärdström.

Ljusgrå kalksten, formen är svagt trapetsoid. Längd 176 cm, bredd upptill 57 cm, nedtill 52 cm. Hällen är mycket hårt trampsliten. Ristningsytan domineras av ett stort reliefhugget latinskt kors. Utefter huvudändan och långsidorna löper ett 4,5 cm brett skriftband med runor. Huvudstavar till ca 35 tecken kan urskiljas men endast obetydliga spår av bistavar; ingen runa kan med säkerhet typbestämmas. Närmare redovisning av varje enskilt tecken är därför meningslös.

När gravhällen fick sin placering i kyrkan är inte känt.

365. Havdhems kyrka, kyrkogården. Nu i Kalmar läns museum

Litteratur: A. Carlsson, Djurhuvudformiga spännen och gotländsk vikingatid, 1983, s. 200.

Djurhuvudformigt spänne, det förvaras nu i Kalmar läns museum, inv.nr 1392. enligt kataloguppgifterna är det funnet på Havdhems kyrkogård. Inga närmare fyndomständigheter är kända. Spännet är av den typ som Anders Carlsson hänför till typ 7:9 (a.a. s. 52) och kan troligen dateras till 1000-talet, eller omkring 1100. Spännet är 5 cm långt, största bredd (över nacken) 3,1 cm, minsta bredd (vid nosen) 1,1 cm, höjd 1,8 cm. Spännet är fullständigt bevarat men bottenplattan är lös. Nålen sitter kvar i nålfästet. Längs bottenplattans smalare kant under nålfästet, syns rester av en mycket nött och otydligt runinskrift; runorna står med

baserna utåt. Inskriften ser ut att börja ca 5 mm från kanten, runorna är 4-5 mm höga.

G 365. Helhetsbild. Foto: Bengt A. Lundberg 1997.

Inskrift:

-----**au-a**

5

G 365. Inskriften. Foto: Bengt A. Lundberg 1997.

Av de första fem runorna återstår endast diffusa rester av huvudstaven; inga spår av bistavar. runa 6 är **a** med antingen en ensidig bistav eller en mycket kort högerbistav. Runa 7 **u** är säker. Därefter ett vittrat utrymme där det har funnits utrymme för en runa av vilken det möjligen återstår svaga rester av övre delen av huvudstaven, det kan också möjligen ha rört sig om ett kortkvist-**s**. Runa 9 **a** är säker, därefter inga spår av runor.

366. Antarve, Havdhems socken. Nu i Statens Historiska Museum

Litteratur: Th. Snædal, Runfynd 1981, Fornvännen 1982, s. 233.

Avbildningar: G. Hildebrand, foto 1982 (ATA).

Nyckelbeslag av brons, nu i Statens Historiska Museum, inv.nr. 5507.

Ristningen uppmärksammades av Lena Thunmark Nylén. Beslaget ingick i en samling med några lösfynd bestående av bl.a. en ringsölja och fyra glaspärlor. Samlingen inlöstes för fyra kronor år 1875 av Karl Niklas Andersson, Antarve, som gjort fynden i en hemmanets åker, där förut funnits gamla gravar.

Beslaget är 3,2x2,1 cm stort och har en tjocklek av ca 1 mm. Ristningen finns på ovansidan. Linjerna är mycket utnötta och svårlästa, ingen runa kan med full säkerhet typbestämmas, de är 1,0-1,2 cm höga.

Inskrift:

ṛoṭ--þ
5

Läsningen är mycket osäker. Det första tecknet läses med viss tvekan som r. Det andra består av två parallella diagonal streck som bistavarna i en dubbelsidig o-runa, inga spår av någon huvudstav. Det tredje tecknet kan möjligen vara en stupad t-runa. De tre återstående tecknen har skadats av en spricka i beslaget. Fjärde tecknet ser ut som en u-runa, vars bistav har skurits med två streck. Tecken nummer fem är ett diagonalt streck, snett nedåt höger, i-runa (?). Tecken nummer sex kan möjligen uppfattas som en þ-runa med stor påse.

Om ristningen skall uppfattas som runor har den troligen innehållit ägarens namn. Närmast tillhands ligger väl (H)róðviðr, Rodvid, som är belagt några gånger i det gotländska runmaterialet.

Nycklar av den här typen var vanliga både under vikingatiden och medeltiden. Då det rör sig om ett lösfynd från en boplats är det svårt att få någon exakt arkeologisk datering. Fyndomständigheterna och de övriga fynden i samlingen tyder snarast på sen vikingatid eller tidig medeltid.

367. Eke kyrka

Litteratur: E. Lagerlöf, Rapport till Runverket 18.5.1973 (ATA); E. Svärdström, Runfynd 1973 (i Fornvännen 1974), s. 208.

Avbildningar: G. Hildebrand, foto 1973 (ATA).

I samband med en undersökning av kyrkobyggnaden för ”Sveriges Kyrkor” uppmärksammade Erland Lagerlöf en runinskrift på korportalens östra inre omfattning. Inskriften är ristad med kniv på den tredje stenen nerifrån, ca 1 m ovanför korgolvet. Runorna är 5 cm höga.

Inskrift:

fupor

G 367. Foto: S. Hallgren 1971.

Alla runor är säkra. Inskriften utgörs av runradens fem första tecken.

Runorna har medeltida form. Någon fortsättning finns inte och har troligen aldrig funnits. Ristningens postquem är korportalens datering till 1200-talets förra hälft.

G 49. Eke kyrka

Litteratur: Th. Snædal, Rapport 9.10.1986 (ATA).

Putsinskrifterna G 49 i tornrummet kunde inte återfinnas 1986. Med all sannolikhet har de försvunnit vid den kalkning av kyrkans väggar och valv som genomfördes vid den inre restaurering av kyrkan som ägde rum 1970-1971 (E. Olsson, Rapport till RAÄ, dnr. 1248/72).

G 50. Eke kyrka

I juli 1986 och juni 1994 granskades inskriften G 50 i Eke kyrka. Den är ristad med kniv i sandstenen i den södra långhusportalens östra post, på yttre sidan. Iakttagelser avviker på några punkter från den läsning som redovisas på s. 66 i första bandet av Gotlands runinskrifter.

G 50: **olaus : iacobi nil mdl-**

Ny läsning: **olaus : iacobi : ...**
: m : d : l - : : u :

Runa 8 **c** har formen $\bar{l}$. I 11 i går en diagonal fördjupning över huvudstavens övre del, den är kort och djup till vänster om huvudstaven, grund och diffus på höger sida om huvudstaven. Efter skiljetecknet finns inga spår av de tre runor **nil** som redovisats i artikeln om G 50. Detta parti döljs av en pelare.

Tecken nr 15 liknar ett K. 16 **u** är tydlig. Den har inte uppmärksammats, varken av P.A. Säve 1864 eller av E. Wessén, men syns tydligt på avbildningen i Gotland runinskrifter 1 (plansch 22). Under står diverse klotter och årtalet 1659. I GR 1 s. 66 förmodar E. Wessén att runristaren velat återge ”detta i latinsk form med runor, sålunda MDCLIX, ehuru han icke helt har lyckats skära in alla tecknen.”

368. Gudings gård, Alva socken. Nu i Gotlands fornsal

Litteratur: P. Manneke, Fyndrapport till RAÄ 2.5.1969 (ATA); Th. Snædal, Runfynd 1979 (i Fornvännen 1980), s. 231-233.

Avbildningar: P. Manneke, foto 1969 (ATA); G. Hildebrand, foto 1979 (ATA).

Fragment av en runsten, troligen i bildstensform. Det påträffades i april 1968 av lantbrukare Paul Ahlsten, Gudings 1:53, när han grävde ett dike

för en elektrisk kabel genom gårdsplanen. Kabeldiket gick mellan den västra ladan och det sydvästra hörnet av manbyggnaden. Fragmentet låg framför dubbeldörrarna till den lada som ligger mellan västra ladan och manbyggnaden. I samband med fyndet undersöktes fyndplatsen utan resultat. Det visade sig vara ett ca 30 cm tjockt sentida kulturlager ovanpå sand, vilket tyder på att fyndplatsen är sekundär. Fragmentet förvaras nu i Gotlands fornsal, inv.nr C 11.286.

Ljusgrå kalksten. Längd 32 cm, bredd 18 cm, tjocklek 13 cm. På bildsidan syns rester av djurornamentik och en runslinga i lågre relief. Runhöjden är 4-4,5 cm.

Inskrift:

...-h---a|asuslu...

5 10

G 368. Foto: Bengt A. Lundberg 1996.

Till läsningen: Runorna 1-8 är ristade längs en ursprunglig kant och är alla skadade i sina toppar på grund av kantvittring och bortfall. Av runa 1 återstår en bistav som kan vara en **k**-bistav, höger bistav i en **m**-runa,

eller den övre bistaven i en **f**-runa; möjligen kan rester av en övre **f**-bistav skönjas i brottkanten. Efter runa 1 finns en grund fördjupning som möjligen är rester av ett skiljetecken. 2 **h** är säker. Av runa 3 återstår huvudstaven; området till höger om dess topp är vittringsskadat, där finns inga säkra spår av bistavar. I runa 4 är huvudstavens bas och topp bortvittrade; till höger om huvudstavens nedre del, på platsen för ansättningen av en huvudstav finns en fördjupning som inte kan säkert bedömas. Av runa 5 återstår något mer än nedre hälften av huvudstaven, möjligen kan rester av en dubbelsidig **t**-bistav anas i kanten av en ganska djup vittringsskada. Av runa 6 återstår huvudstaven, vars topp är bort i vittringsskadan. I 7 **a** är huvudstavens topp och bas borta. På grund av vittringsskadan till vänster om toppen av runa 8 kan det inte avgöras om runan varit **l** eller **t** med dubbelsidig bistav. En grund rund fördjupning mellan 9 **a** och 10 **s** kan möjligen vara rester av ett skiljetecken. I 14 **u** är ett litet stycke av huvudstavens bas borta i en skada. På platsen för bistavens nedre hälft finns en skrovlig fördjupning, som troligen har funnits där redan vid ristningstillfället. Ristaren har utnyttjat en naturlig skåra i fördjupningens högra kant för bistavens nedre del. Efter 14 **u** finns inga spår av runor på det återstående partiet fram till brottkanten, vilket talar för att denna runa utgör slutet av inskriften.

Den fragmentariska texten ger ingen språklig mening. Fragmentets utseende tillåter inte någon säker slutsats om vilken typ av monument det har tillhört. Det kan ha utgjort det nedre högra hörnet av en runsten i bildstensform, liknande den som påträffades 1965 i Sproge kyrka, G 373; men det kan också ha ingått i en kiststen av samma typ som exempelvis G 181 Sanda kyrka. Båda dessa typer av bildstenar har daterats till 1000-talet (S. Lindquist, *Gotlands Bildsteine I* (1941) s. 122-123).

Eftersom fragmentet hittades i sekundärt läge kan det inte avgöras var stenen ursprungligen restes eller när detta fragment hamnade på fyndplatsen.

369. Rone kyrka

Litteratur: Th. Snædal, Medan världen vakar. Studier i de gotländska runinskrifternas språk och kronologi (Runrön 16.) 2002, s. 161, 166.

Avbildningar: S. Hallgren, foto 1972.

Runinskrift i putsen på norra väggen i tornets andra våning. Den uppmärksammades av Erland Lagerlöf 1972. Inskriften befinner sig 152 cm över trögolvet och 265 cm från nordvästra hörnet. Runornas höjd är 4,5 - 7 cm.

Inskrift:

g i s o m

»Jesum(?)»

G 369. Foto: S. Hallgren 1972.

Till läsningen: 1 **g** är tydligt stungen med en punkt. 2 **i** är kort och snett ristad, den är inte stungen. 3 **s** har gotländsk form. I 4 **o** utgår den övre bistaven från huvudstavens topp, bistavarna är vänsterställda. I 5 **m** går den vänstra bistaven fram till föregående runas topp. Jesu namn

förekommer i flera runinskrifter och skrivs i allmänhet **gesus** (Th. Snædal, a.a. s. 166).

G 370. Hablingbo kyrka

Litteratur: T. Johannisson, Hava och vara som tempusbildande hjälpverb i de nordiska språken. Lund 1945. P. Manneke, Nyfunnen runsten på Hablingbo kyrkogård (i Aktuellt. Verksamheten vid Riksantikvarieämbetets Gotlandsundersökningar, RAGU 1987-88), s. 226 f.; H. Gustavson, Runfynd 1988 (i Fornvännen 1989) s. 23 ff.; D.M. Wilson, Vikingatidens konst. Signums svenska konsthistoria 2. Lund 1995; J. Jesch, Ships and Men in the Late Viking Age The Vocabulary of Runic Inscriptions and Skaldic Verse. Boydell 2001, s.48, 70; G. Widmark, Det språk som blev vårt Ursprung och utveckling i svenskan Urtid – runtid – riddartid. Uppsala 2001, s.93 ff.; M. Syrett, The Vikings in England The Evidence of Runic Inscriptions. University of Cambridge 2002; Th. Snædal, Medan världen vakar. Studier i de gotländska runinskrifternas språk och kronologi (Runrön 16) 2002, s. 68 ff., Ingen gute hette Sven (i Gotland vikingaön Gotländskt arkiv 2004) s. 38.

Avbildningar: Foto B.A. Lundberg 1988 (ATA); H. Gustavson, a.a. s. 24; Th. Snædal, a.a. s.69

Runsten i bildstensform. Den hittades i september 1988 i samband med schacktningsarbete för en grav på Hablingbo kyrkogård. Fyndplatsen var belägen omkring 30 m söder om kyrkan. Stenen låg med den ristade sidan uppåt ca 3-4 dm under markytan. Stenen var inte hel vid fyndtillfället, utan ett stycke av dess övre vänstra del låg sönderbrutet i mindre bitar intill stenen (Manneke 1988). Brottytorna var inte färska, varför skadan inte kan ha uppstått vid schacktningsarbetet. Endast några smärre bitar av det skadade partiet saknades emellertid och efter restaurering är stenen praktiskt taget fullständigt bevarad. Den står nu uppställd i kyrkans tornkammare.

Materialet är kalksten av mindre god kvalitet med ett fossilrikt parti i stenens topp. Där har inte ristaren släthuggit ristningsytan utan anbragt ristningen direkt i den obearbetade ytan. Övriga delar är släthuggna och genom nedmejsling framstår nu ornamentiken i halvrelief. Ristningsytan är så välbevarad att ristarens huggningsteknik kan studeras i detalj.

Runstenens höjd (inklusive rotpartiet) är 190 cm, bredden över basen är 119 cm; tjockleken 10-12 cm. Det obearbetade rotpartiet är omkring 50 cm. Runornas höjd är 5-5,5 cm.

Inskrift:

uatar : auk hilkair : raistu: stαιν iftir hailka f-þur: sin:

5   10   15   20   25   30   35   40   45

hn: uahr -istr: farin miþ uikikum

50   55   60   65   70

uatar auk HailgaiRR(?) raistu stαιν eftiR Hailga, faður sinn. Hann var vestr farinn mið vikingum.

»**uatar** och HailgaiR(?) reste stenen efter Hailgi, sin fader. Han var faren västerut med vikingar.»

G 370. Foto Bengt A. Lundberg 1988.

Till läsningen: Före 1 **u** har inte någon runa eller något skiljetecken varit ristade. Inga säkra spår av skiljetecken före 9 **h**. Av 24 **a** återstår övre kanten av vänstra bistaven och vänstra kanten av huvudstavens övre del. I 28 **f** är nedre bistavens nedre del bortvittrad. Inga säkra spår av skiljetecken efter 31 **r**. I 33 **a** är basen och toppen av huvudstaven bortvittrade. 34 **i** är ej stungen, en fördjupning på huvudstavens mitt är naturlig. Av 37 **a** återstår högra kanten av huvudstaven och högra delen av bistaven samt svaga spår av den vänstra. Därefter ett ojämnt parti av ristningsytan utan spår av något skiljetecken. Av runa 39 återstår 1 cm av huvudstavens mitt. I 45 **n** är huvudstaven borta i brottet, men

bistavarna är bevarade. Basen av 47 **n** är borta i en skrapskada, likaså basen av 48 **u**. Mellan 49 **a** och 50 **h** finns en djup skada. 51 **r** består av ett 3,5 cm långt lodrätt streck i inskriftsbandets nedre del. Av runa 52 återstår nedre vänstra kanten av huvudstaven, inga säkra spår av någon **u**-bistav i brottkanten. 53 **i** är skrapskadad i toppen och basen är något skadad i brottkanten. 54 **s** är ett 3 cm långt kortkvist-**s**. I 66 **i** är toppen borta i en vittringsskada. Av bistaven i 69 **k** återstår endast spetsen och ansättningen mot huvudstaven. Intet skiljetecken efter 71 **m**.

Inskriftens enda säkert tolkade personnamn är faderns namn *Hailgi*, i övrigt inte belagt i någon gotländsk runinskrift. Namnet återgår på en svagt böjd form av adjektivet **hailagr* ‘helig’, under hednisk tid ‘vigd åt gudarna’ el.dyl.

Vilket mansnamn som döljer sig i runföljden **hilkair** är osäkert.

Sannolikt rör det sig om en felristning för **hailkair**, dvs *HailgaiRR*.

Anmärkningsvärt nog förekommer en runföljd **hilkair** på runstenen G 59 från Hablingbo kyrka. Förleden i namnet på G 59 är förmodligen *Hail-*, eftersom förleden *Hall-*, till skillnad från *Hail-*, endast återfinns i medeltida inskrifter på Gotland. Det är osäkert om de två beläggen avser samma person.

Skrivningen **uatar** för inskriftens första namn är mångtydig. Möjligen kan det vara ett sammansatt mansnamn med efterleden *-arr*, vilken synes ha varit populär på Gotland (Snædal 2002, s. 91). Denna svårtolkade efterled, motsvarande ett fvn. *-arr* (Janzen, 1947, s. 99, 266), anses bl.a. återgå på ett substantiv som svarar mot det fvn. *geirr* (<**zairar*) ‘spjut’. Namnelementet *gaiRR* är vanligt både som förled och efterled i gotländska vikingatida runinskrifter (se förteckningen i Snædal 2004, s. 38). Förleden i **uatar** har med tvekan ansetts vara *Hvat-* (av adj. *hvatr* ‘rask, snabb’). Det förutsätter att uddljudande *h* fallit framför *v* redan under vikingtid, vilket inte är troligt (Snædal 2002, s. 68, 159).

Skrivningen **uat** har därför förmodats bero på en påverkan av den i

gotländska personnamn vanliga efterleden *-vatr*, där *h* kan ha fallit i inljud redan på 1000-talet (Snædal 2002, s.68). Mindre besvärande är att nominativändelsen tecknas med en **r**-runa i stället för en väntad **R**-runa, eftersom en sådan variation inte är ovanlig i inskrifter från 1000-talet (Larsson 2002, s.118 ff.; Snædal 2002, s. 209 ff.). Ett argument för att namnet *HvatgaiRR* skulle dölja sig i **uatar**, vore att det i så fall skulle kunna röra sig om namnvariation. (*Hailgi* : *HailgaiRR* : *HvatgaiRR*). Men skrivningen **uatar** talar inte för att en namnform *HvatgaiRR* på 1000-talet har varit genomskådlig i runföljden. Thorgunn Snædal ser namnet som exempel på namn bildade med det på Gotland produktiva suffixet *-arr*. Ortografisk osäkerhet uppträder också i skrivningen **hilkair** för ett väntat **hailkair** och i skrivningen **uahr**, möjligen också i fråga om ett utelämnat initialt **h** i det inledande namnet.

Inskriften avslutas med det allittererande uttrycket ”Han var faren västerut med vikingar”. Vad som kan avses med västerut är osäkert. Det man närmast tänker på är England, med tanke på de ofta omnämnda Englandsfärderna på fastlandets runstenar, som mestadels hör samman tidpunkten för Knut den stores erövring av England och de närmaste årtiondena därefter (Syrett 2002, s. 22 ff., 76, 145), och de omfattande fynden av engelska mynt i den gotländska jorden. Barlingbostenen kan sannolikt konsthistoriskt dateras till början av 1000-talet (Wilson 1995, s. 85, 183). Några Englandsfärder eller färder västerut nämns dock inte på gotländska runstenar. Med tanke på Gotlands geografiska läge är det möjligt att delar av Sverige, Danmark och Norge kan ha åsyftats med begreppet västerut.

Huruvida *Hailgi* dog i väster vet vi inte. Konstruktionen *vera farinn* är nämligen tvetydig (Johannisson 1945 s. 106 f., 134), något som t.ex. framgår av Englandsstenen Sö 105 Bjudby, Blacksta socken, som är en självresarsten, och Ingvarsstenen Sö 107 Balsta, Klosters sn, rest till minne av Skarv.

Genom Hablingbostenen är ordet viking för första gången belagt i självständig form i svenska runinskrifter. Ordets ursprung och ursprungliga betydelse har länge varit föremål för diskussion. Se H. Gustavson 1989 och G. Widmark 2001. Från östnordiskt håll finns ytterst få belägg på *vikingR*, i runinskriften på den svårtolkade danska Tirsted-stenen DR 216 på Lolland och Bro-stenen U 617 i Uppland. Tirstedinskriften har frasen *allir vikingaR* och Bro-stenen sammansättningen *vikingavqrðr*, 'vikingarnas vakt' (jfr *gerðu skipvqrð* 'gjorde skeppsvakt' på det sörmländska runstensfragmentet från Giberga i Lunda socken (Fornvännen 1948, s. 291). Att ordet har hört hemma i Östnorden framgår också av personnamnet *VikingR* som på omkring 15 runstenar möter oss som namn på män i 1000-talets Uppland och Södermanland. Dessutom i några enstaka fall på runstenar i Småland (Sm 10 Växjö och Sm 11 Kårestad), Västergötland (Vg 17 Skeberga) och Östergötland (Ög 8 Kälvesten). Den senare inskriften visar sådana språkliga och runografiska karaktäristika som också uppträder på Rökstenen. Appellativet *vikingR* kan alltså ha använts så tidigt som på 800-talet. Dess positiva laddning i runinskrifterna i Östnorden och benämning på den egna gruppen till skillnad från dess negativa innebörd och benämning på motståndaren i den västnordiska skaldediktningen har klarlagts av Judith Jesch 2001.

Förekomsten av det aktionella feminina substantivet *viking* på de två skånska runstenarna DR 330 Gårdstånga 2 och DR 334 Västra Strö är indicium på att vikingarnas verksamhet varit så pass bekant på 1000-talet, att man har haft behov av ett speciellt ord för den. Det är ett utpräglat nordiskt ord som inte tycks ha förekommit i Nordsjöområdet möjligen därför att man där inte haft behov av ett uttryck 'ligga ute i viking' (**i uikiku**) så som i vikingarnas hemländer

Den gotländska typ av runstenar av bildstentyp som Hablingbo-stenen tillhör kan möjligen dateras så tidigt som till 1000-talets första hälft eller dess mitt. Karaktäristiskt för dem är att de ofta är knutna till kyrkor eller kyrkogårdar (Snædal 2002, s.80).

371. Hablingbo kyrka

Litteratur: E. Svärdröm, undersökningsrapport 30.6.1970 (ATA); Runfynd 1970 (i Fornvännen 1971), s. 202-203.

Avbildning: S. Hallgren, foto 1970 (ATA).

Ristningar i putsen på tornets sydvägg och tornbågens södra anfang. De framkom år 1956 i samband med framtagandet av medeltida målningar i kyrkan.

Tre av ristningarna finns på tornrummets sydvägg:

a.

ristningen befinner sig 89 cm väster om läktaren och 106 cm ovanför golvet; största runhöjd är 5 cm.

Inskrift:

ropuisl : ha---

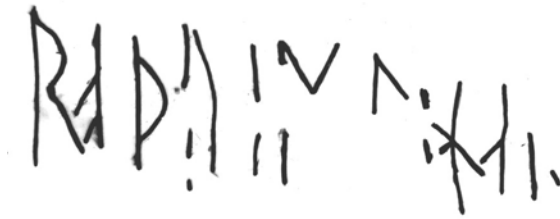
5 10

Rōðvisl...

»Rodvisl...»

G 371a. Foto: S Hallgren 1970.

G 371a. Renritning av E. Svärdström 1970.

Läsningen är säker även om runorna 4 **u**, 5 **i**, 6 **s** är skadade i mitten. Nedre delen av huvudstaven i 7 **l** är i stort sett utplånad. I 8 **h** är den övre högra bystaven i det närmaste utplånad, den nedre går nästan ända fram till följande runa. Av runa 10 återstår basen och 1 cm av toppen av huvudstaven, till höger om runans nedre dess finns ett diffust diagonalt streck som kan vara rester av en **n**-bistav. Av runorna 11 och 12 återstår endast huvudstavens bas och topp. Därefter inga spår av runor.

Namnet (*H*)*rōðvisl*, Rodvisl, förekommer i ytterligare tre gotländska runinskrifter G 280 Pilgård i Boge G 134 och G 181. G 134 är en av de tre märkliga Sjonhemsstenarna, som Rodvisl och hans hustru Rodälv reste till minne av sina tre söner. G 181 Sanda kyrka (nu i SHM), är en bildsten med runinskrift. Sjonhemsstenarna och G 181 tillhör troligen senare delen av 1000-talet, eller tiden omkring 1100. Putsinskriften i Hablingbo är således det hittills enda säkra medeltida belägget på detta namn på Gotland.

b.

Ristningen finns 70 cm väster om läktaren, 108 cm ovanför golvet; runornas höjd är 3,5 cm

Inskrift:

olaf

ōlafr

»Olov.»

G 371b. Renritning av E Svärdström 1970.

Nedre bistaven i 1 **o** är diffus men säker. Av runa 4 återstår huvudstaven i kanten av ett putsbortfall, möjligen kan också rester av bistavarnas ansättning mot huvudstaven skönjas i skadans kant.

Namnet *Olaf*, Olov, tillhör de vanligaste i det gotländska runmaterialet med drygt 20 belägg. Att nominativändelsen saknas kan tyda på att inskriften tillhör senmedeltiden.

c.

Ristningen finns 35 cm väster om läktaren 107 cm ovanför golvet; runornas höjd är omkring 2,5 cm.

Inskrift:

matt-----
5 10

»Mattias(?)...»

G 371c. Foto: S Hallgren 1970.

Runa 1 **m** har den gotländska formen med bistav endast till vänster om huvudstaven. Runa 4 **t** är något mindre än föregående runa. Därefter rester av sex runor som ej kan typbestämmas.

Runföljden tycks ha inletts med det mycket vanliga namnet Mattias.

Samtliga inskrifter har ritats i den ursprungliga putsen från omkring 1200, som därmed blir ristningarnas postquem.

372. Hablingbo kyrka

Litteratur: E. Svärdström, undersökningsrapport 30.6.1970 (ATA); Runfynd 1970 (i Fornvännen 1971), s. 202-203.

Avbildning: S. Hallgren, foto 1970 (ATA).

Ristningar i putsen på tornbågens södra vederlagsmur, 100 cm ovanför golvet; runornas höjd är 2,0 cm.

a.

batr notr
5

»Pater noster(?)»

G 372a. Foto: S. Hallgren 1970.

1 **b** är diffus men säker. Bistaven 2 **a** är grund men säker. Bistavarna i 5 **o** är diffusa, den övre förefaller ansatt mot huvudstavens topp.

Pater noster, den latinska inledningen av Fader vår, förekommer i ett tiotal gotländska runinskrifter.

b.

36 cm till höger om föregående inskrift, ca 96 cm över golvet finns ett antal 2,8 cm höga runtecken:

iuli--

5

På denna mur finns dessutom enstaka runliknande tecken och teckenföljder som dock inte bedömts som runor. Liksom ristningarna G

371 a, b och c har denna inskrift ritats i ursprunglig puts från omkring 1200, som därmed blir även denna ristnings postquem.

Södra korportalen:

Vid en utvändig restaurering av Hablingbo kyrka sommaren 1990 påträffades runor på södra korportalen, ca 3 m över marken. "Inskriften" är fördelad på två rader. Runorna är skrivna med blyertspenna eller liknande skrivdon; de är mycket suddiga och endast ett fåtal tecken kan läsas. Det råder knappast någon inskriften om att de härstammar från senare tid.

373. Sproge kyrka

Litteratur: S.B.F. Jansson, Granskningsrapport till RAÄ 10.4.1965; Några runfynd, Fornvännen 1966, s. 105-106; E. H. Arnér, brev till S.B.F. Jansson 9.1.1966 (ATA); Th. Snædal, Medan världen vakar. Studier i de gotländska runinskrifternas språk och kronologi (Runrön 16.) 2002, s. 70.

Avbildningar: S. Hallgren, foto 1965 (ATA).

Bildsten med runinskrift. Den förvaras nu fastklamrad i tornbågens norra sida med sin nedersta kant 45 cm ovanför golvytan.

Stenen hittades den 15 januari 1965 under en pågående restaurering av Sproge kyrka. Den kom i dagen när man bröt upp en igenmurad nisch i absidens södra vägg, omedelbart söder om altaret. Stenen var bruten i två ungefär lika stora delar och insatt som golv och bakvägg i nischen. Stenen hade tyvärr kanthuggits för att passa in i nischen, i övrigt var den helt bevarad. Den nedre delen täckte bakväggen, medan den övre delen låg som golvplatta. I denna del har en skålförmig piscina uthuggits. Genom denna åverkan har ett stort parti av den ornerade ristningsytan fördärvats.

Anledningen till att den vackert ornerade stenen använts till uttömningssten och fondvägg i piscinanischen var troligen att man ville ha platsen för altarkärlens rengöring dekorerad på ett tilltalande sätt.

Stenen togs ut ur nischen den 19 januari 1965; de båda halvorna var delvis täckta av kalkbruk; inga färgspår fanns kvar i runorna eller ornamentsytorna. Stenen lagades med stenkitt och två ståldubbar av Henrik Karlsson från Slite stenhuggeri. Efter att restaureringen avslutats 1966 uppsattes stenen på sin nuvarande plats.

Materialet är rödaktig kalksten, av en typ som är känd från Garda, Hoburgen och Karlsöarna. Stenens hela längd är 93 cm, största nuvarande bredd är 46 cm, tjockleken är 8-10 cm. Kanterna är släthuggna och toppen rundad. Ornamentiken är huggen i relief. När stenen delades i två stycken vid infogningen i piscinanischen slog kanterna bort på två ställen, nedtill till vänster och upptill till höger. Genom denna åkverkan har runinskriftens början och ett parti av dess senare del gått förlorade. Runorna är välformade och står tätt tillsammans, deras höjd är 5-6 cm.

Inskrift:

...rua-r × auk × auþvatr × giarþu × kukbl × yftir × kunaiþi----- × sina
                   5   10   15   20   25   30   35   40   45
× kua--ai × nutan
                   50   55

Gairvatr(?) auk Auðvatr giarðu kumbl yftir Gunnaiði(?) ... sína ... nýtan.

»Gairvat(?) och Audvat gjorde minnesmärke efter Gunheid(?) ... sina ... duglig.»

G 373. Foto: S. Hallgren 1965.

Läsningen bygger i huvudsak på S.B.F. Janssons rapport: Före 1 **r** finns inga spår av någon runa på grund av att kanten slagits bort. 1 **r** har förlorat huvudstaven ovanför bistavarnas utgångspunkt. Också de tre närmast följande runorna har förlorat sina toppar. 3 **a**, har i likhet med övriga **a**- och **n**-runor, dubbelsidiga bistavar. Av runa 4 återstår huvudstaven; bistavarna i toppen har slagits bort. Skiljetecknet efter 5 **r** består av ett kryss; samma form har alla inskriftens skiljetecken. Runa 11 **p** är skadad genom en flagring; huvudstaven och övre delen av bistaven är välbevarade; nedre delen av bistaven med anslutningen till huvudstaven framträder i släpljusbelysning. 16 **g** är stunget med en liten punkt. I 19 **r** är bistaven skadad genom flagring. 20 **p** har förlorat toppen i en kantskada. 24 **k** är tydlig, runan är felristad för **m**; ristaren har utelämnat den vänstra bistaven. i 27 **y** är punkten liten och ganska

svag. Vid 34 **n** börjar den svåra högra kantskadan; runan har förlorad huvudstaven ovanför bistaven. Av de följande runorna på det skadade stycket – runföljden 35-43 – har de nedre delarna av nio stavar bevarats. I runa 35 kan eventuellt rester av den vänstra spetsen i en **a**-bistav anas strax ovanför brottkanten. Av runa 36 **i** återstår nedre delen av en huvudstav, inga spår av bistavar; av 37 **p** återstår nedre hälften. Av runa 38 återstår nedre delen av en huvudstav, inga spår av bistavar, runan kan ha varit **i**. Därefter finns nedre delarna av fem huvudstavar. Runföljden 44-47 **sina**, som står närmast nedanför det avslagna stycket är helt bevarad. 48 **k** är ej stungen. Av runa 50 återstår en tydlig huvudstav. Runan står omedelbart före brottsprickan och högerbistavar kan mycket väl ha gått förlorade i sprickan. Runa 51, som står omedelbart efter brottsprickan, är skadad i brottet. I sprickans kant skönjes huvudstaven och till höger om denna en **k**-bistav. Möjligen har en vänsterbistav gått förlorad i brottet; runa kan alltså ha varit **k** eller **m**. 52 **a** är tydligt. Därefter följer en huvudstav utan spår av bistavar; runan skall alltså läsas **i**, därefter skiljetecken som står tätt intill runan. 54 **n** är tydligt. I 55 **u** finns mellan huvudstaven och bistaven en grund, ojämn fördjupning, som knappast gör intryck av att vara huggen; runan är troligen ej stungen. 56 **t** är tydlig liksom 57 **a**. 58 **n** förefaller säker. Inskriften slutar utan skiljetecken.

En uppenbar felristning förekommer i inskriften **kukbl** i stället för **kumbi**.

Av inskriften framgår att de två män som gjort minnesmärket har haft namn med efterleden *-(h)vatr*. Det första namnet har sannolikt varit *Gair(h)vatr*, det andra *Auð(h)vatr*. Det förstnämnda är belagt i ytterligare fyra gotländska inskrifter, om namnet se G 101. *Auð(h)vatr* är belagt i ytterligare två inskrifter G 63 och G 123.

Genom att stenens övre högra kant har slagits bort, har namnet på den som minnesmärket är rest efter fördärvats. Runföljden **sina** visar att det

varit ett kvinnonamn. De bevarade resterna av namnet tyder på att det har varit det sparsamt belagda namnet *Gunn(h)aiðr*, rsv. *Gunn(h)æiðr*. Det förekommer runskrivet på U 37 Säby, Sånga socken och eventuellt i ett medeltida belägg från Jämtland. Efterleden *(h)æiðr* är dock vanlig på Gotland i kvinnonamn som *Bōt(h)aiðr* och *(H)rōð(h)aiðr* och förleden *Gunn-* är välbelagd i såväl kvinno- som mansnamn.

Kvinnans släktförhållande med de två männen måste ha framgått av de fyra-fem runor som nu inte längre kan typbestämmas. De bevarade resterna talar emot att släktordet varit **muþur** (ack.) 'moder' eller **systur** 'syster' (ack.) vilket skulle passa bäst in i sammanhanget. En möjlighet är att det stått **kunu** (ack.) 'kvinna, hustru' och att hon varit hustru till en av männen och mor till den andre och att de på grund av det begränsade utrymmet avstått från att uttrycka detta i inskriften.

Också runföljden 48-53 har skadats på ett för tolkningen viktigt ställe. Det sista ordet **nutan** är välbevarad och kan knappast vara något annat än sg.ack.m. av adjektivet *nȳtr* 'duglig, rask'. Det kan därför inte syfta på kvinnan som stenen rests efter. Hur de två sista orden hänger ihop med resten av inskriften är därför oklart.

Innanför runbandet är ytan fylld av en livlig och skickligt reliefhuggen ornamentik. Det största intresset knyter sig till figurscenen upptill på stenen, där en slädfärd har framställts. Tyvärr har hästens ben så gott som fullständigt fördärvats, då man högg piscinan. Hästens övriga delar är emellertid helt bevarade liksom släden och den åkande. Sprogestenen ger oss därför den bäst bevarade bilden av en forntida slädfärd. Av intresse i detta sammanhang är främst ett par andra gotländska stenar, påträffade i Levide kyrka och på Levide kyrkogård. Levide kyrka ligger endast drygt 4 km nordväst om Sproge. Den ena av dessa Levide-stenar påträffades år 1956 under kyrkans golv. Den hade gjort tjänst som underlag till dopfunten och hade försetts med ett skålformigt hål för dopvattnets avrinning. Också på denna fragmentariska bildsten har en slädfärd avbildats. På den andra Levide-stenen (G 77) ser man en häst och en fyrhjulig vagn i vilken en person sitter. Levide-stenarna tillhör en

grupp bildstenar, grupp E som av S. Lindqvist hänförs till 1000-talet (S. Lindqvist, Gotlands Bildsteine I, s. 122-123). Sprogestenen torde också kunna hänföras till denna kategori.

Nedre delen av ristningsytan upptas av en ornamentik i form av två symmetriskt uppställda drakar, sin närmaste motsvarighet har väl den uppställningen i de symmetriska drakarna på G 114 Ardre kyrka. G 373 är dock med all sannolikhet betydligt äldre och kan vara från tiden runt mitten av 1000-talet, se vidare Th. Snædal a.a. s. 100–102.

374. Sproge kyrka

Putsinskrifter på tornkammarens södra vägg. Inskrifterna har varit kända sedan början av 1980-talet. De granskades av författaren 1994 och 1999.

a.

173 cm ovanför trägolvet, 142 cm väster om tornkammarbågens anfang. Runorna som är 4,2-5,0 cm höga är delvis överkalkade.

Inskrift:

--arūaa

5

Av de två första runorna återstår huvudstavarna. Till höger om runa 2 finns en diffus linje, som kan vara en överkalkad **k**-bistav.

b.

155 cm ovanför golvet, 187 cm väster om tornkammarbågens anfang. Rester av en inskrift bestående av omkring 10 runor fördelade på två rader. Runornas höjd är 2,6-6,5 cm.

Inskrift:

hāa---:!ak-

5 10

G 374b. Foto: Bengt A. Lundberg 2005.

Runa 1 **h** är högre än de andra runorna och det är osäkert om den hör ihop med den övriga inskriften. 2 **a** är grund och diffus. 3 **a** är säker. Av runa 4 återstår huvudstaven. Av runorna 5 och 6 återstår endast diffusa rester. Därefter ett skiljetecken i form av två, möjligen tre punkter. I 7 **l** är huvudstaven säker, en kort diagonal linje på platsen för en **l**-bistav fortsätter möjligen ned till huvudstavens bas (runan har alltså möjligen varit **u**). I 8 **a** är huvudstavens övre del diffus, bistavens säker. 9 **k** är säker. Av runa 10 återstår en 2,5 cm hög huvudstav.

c.

150 cm ovanför golvet, 214 cm väster om tornkammarbågens anfang, finns mycket diffusa rester av en runinskrift med 5-6 runor.

Inskrift:

h...-r--

G 374c. Foto: Bengt A. Lundberg 2005.

I 1 **h** är huvudstavens nedre del borta, det kan därför inte avgöras hur hög runan ursprungligen har varit. Därefter ett diffust parti där ytterst svaga rester av ett par huvudstavar möjligen kan skönjas (ej inräknade i inskriften). Av runa 2 återstår en tydlig huvudstav. Runa 3 **r** är osäker, eftersom runans nedre del är utplånad. Därefter rester av två, möjligen tre, huvudstavar.

Ristningarna är medeltida, men kan knappast dateras närmare än så.

375. Levide kyrka

Litteratur: E. Lagerlöf, brev till Runverket 11.1.1979 (ATA).

Avbildningar: R. Hejdström, foto 1979 (Gotlands Fornsal).

Rester av runinskrift på altarsidans främre långsida. Inskriften uppmärksammades första gången 1957 vid en invändig restaurering av kyrkan.

Altarskivans längd är 2,49 m, bredd 1,39 m, tjocklek 19 cm. Skivan är fasad på främre långsidan och bägge kortsidorna. Inre långsidans hörn är avhuggna. Av den inskrift som troligen gått förlorad när stenen gjordes om till altarskiva återstår nu bara rester av fem tecken, av vilka alla saknar sina toppar.

Inskrift:

k x a k --
5

G 375. Foto: Raymond Hejdström 1979.

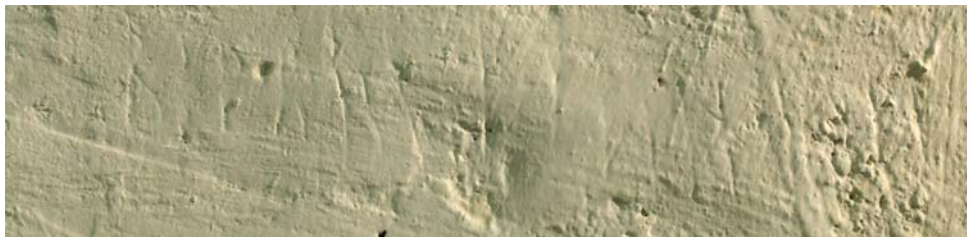
I runa 1 **k** är bistaven diffus och utvittrad. Av runorna 4 och 5 återstår endast 4 respektive 3 cm av huvudstavarnas baser.

76. Levide kyrka

Den sedan 1700-talet försvunna gravhällen G 76 ligger möjligen vid sydportalen till höger om ingången. Vid granskning 2004 kunde med stor tvekan möjligen följande iakttas: ...i : - ...

376. Gerums kyrka

Litteratur: Th. Snædal, Granskningsrapport 22.10.1981 (ATA).

G 376. Foto: Bengt A. Lundberg 2005.

I samband med en undersökning av kyrkobyggnaden inför publicering i serieverket *Sveriges kyrkor* upptäckte Erland Lagerlöf 1981 en runinskrift i kyrkan. Den granskades i oktober samma år.

Inskriften har ristats i kalkputsens på norra korväggen, ca 70 cm vänster om sakristidörren och 167 cm över trägolvet. Den har bestått av ett 15-tal runor, men är nu överkalkad och svår att följa. Endast 4-5 runor kan

med någon säkerhet typbestämmas. Det är dock ingen tvekan om att det verkligen rör sig om runor.

Ca 30 cm till vänster om denna inskrift och ca 137 cm över trågolvets finns ett 10-tal lodräta streck, ganska runda och breda, som sannolikt inte är rester av runor.

G 79 Fardhems kyrka.

Litteratur: Roger Wikell, rapport till RAÄ 13/1 1999 (ATA).

Några av de runristningar som P. A. Säve redovisar i sin reseberättelse för 1864 (GR 1 s. 119) återfanns i samband med en invändig restaurering av kyrkan 1998. Enligt Säve fanns det ”Runristningar (uti kalkrappningen å s^a smygen af v^a dörren) i flera rader, öferkalkade och nästan förstörda [...] samt å s^a torn-muren, allt invändigt, flera långa Run-rader, likaledes öferkalkade ...oli...”

Det är ristningarna på södra väggen i tornkammaren som nu återfunnits, 135-160 cm över golvytan och 140 cm väster om uppgången till tornet. Det rör sig om 3-4 rader med runor, runhöjd 4-5,5 cm:

a.

...-uþ : stþp- : æik

5   10

G 79a. Foto: Bengt A. Lundberg 2005.

Av runa 1 återstår huvudstavens bas och topp, möjligen också rester av en ensidig t-bistav, 2 **u** är mycket grund men kan följas i sin helhet. 3 **p** har stor påse, en stor skada mellan bst och hst gör runan något osäker, i 4 **s** är det tredje ledet mycket svagt, runa 5 är troligen ett **t** med dubbla

bistavar, läsningen försvåras av en skada vid huvudstavens övre del. 6 **h** har långa bistavar. Runa 7 är troligen ett **p** med öppen övre ögla och en svag stingning i den nedre, av runa 8 återstår huvudstaven, inga spår av bistavar, efter skiljetecknet syns rester av ytterligare tre runor, runa 9 är möjligen **æ**, runa 10 **i**, 11 **k** är diffus men kan troligen följas i sin helhet.

b.

Strax under de första runorna i denna rad är en femuddig stjärna inristad, nedanför och till höger om den finns ytterligare några runor:

...-or-....

5

G 79b. Foto: Bengt A. Lundberg 2005.

Före 2 **o** som har dubbelsidiga bistavar, snett nedåt vänster, finns möjligen rester av en huvudstav. 3 **r** är rätt säker, av runa 4 återstår rester av huvudstavens nedre del, runa 5 är möjligen **g**, runa 6 kan vara en **p**-runa med öppna öglor.

c.

Nedanför och till vänster om denna ristning står de tre runor som P.A. Säve läste (GR 1 s. 119):

...ol-....

G 79c. Foto: Bengt A. Lundberg 2005.

Runa 1 **o** har ensidiga vänsterställa högt ansatta bistavar, 2 **l** är säker därefter rester av en eller två runor.

[377. Lojsta kyrka. Runor på sydväggen öster om långhusportalen (Nf 1997), behandlas av H. Gustavson]

378. Burs kyrka

Litteratur: Th. Snædal, granskningsrapport 4.8.1986 (ATA).

Våren 1985 hittade dåvarande kyrkoherden i Burs, Sven Åkerheden, ett litet runristat stenfragment. Det hade troligen lossnat ur kyrkogårdsmuren och låg på marken innanför muren, omedelbart öster om kyrksalen. Fragmentet förvaras nu i sakristian.

Grå kalksten. Längd 17 cm, bredd 16 cm, tjocklek 5 cm. Fragmentet har troligen varit en del av en medeltida gravhäll. På ristningsytan syns rester av ett inskriftsband med fyra runor samt därunder rester av ytterligare tre runor, runhöjden är 8 cm. Ristningen är välbevarad.

Inskrift:

Övre raden: ...: **itan**...

Nedre raden: ...--**s**:...

Till läsningen: Före skiljetecknet finns inga spår av runor i brottkanten. 2 **s** har gotländsk form. 3 **t** har ensidig bisatv. I 3 **an** är basen borta i brottkanten; den ensidiga **a**-bistaven är välbevarad. Av **n**-bistaven återstår ansättningen mot huvudstaven. I den nedre raden återstår de övre delarna 2,5 respektive 3 cm av huvudstaven. Därefter den övre punkten i ett skiljetecken. Av 6 **s** återstår den övre delen.

Fragmentets obetydliga storlek och de fåtaliga runorna ger inga ledtrådar för datering närmare än till medeltiden.

379. Närs kyrka

Litteratur: G. Wallin, *Analecta Gothlandica* 1 (dep. i Kungl. Bibl.), s. 108; B. Stolt, Runslinga på latin hemligt prästmeddelande i Närs kyrka, *Gotlands Allehanda* 24 januari 1987, s. 5, En runtext från 1720-talet (i *Fornvännen* 1989), s. 28-31.

Äldre avbildningar: G. Wallin, *Analecta Gothlandica* 1 (dep. i Kungl. Bibl.), s. 108.

Gravhäll med minnesinskrift på latin, delvis i runor. Den ligger i korgolvet nära norra muren täckt av ett trägolv och numera oåtkomlig. Trägolvet togs tillfälligt bort i samband med en restaurering 1982; det kunde då konstateras att stenen låg kvar. Tyvärr kände inte Runverket till stenen förrän Bengt Stolt publicerade sin artikel om inskriften i *Gotlands Allehanda* 1987. Vi har därför inte haft möjlighet att granska inskriften eller mäta stenens storlek. Bengt Stolt bygger sin läsning av inskriften på G. Wallins *Analecta Gothlandica*:

TUMULUM / HOC SAXO OBSERATUM PARARI SIBI
 CURAVIT / PASTOR DUM VIVERET / IN NAEHR ET LOV /
 JOHANNES BROANDER / NATUS ANNO MDCLIII d. 9 Febr. /
 DENATUS A(NN)O MDCCXXVI d. 11 Mart. / NEC NON
 UXORI SUAE / ANNAE IAC. F. DEDEKINT. / NATAE ANNO
 MDCLXXXVII d. 15 maji. / DENATAE A(NN)O MDCCXXIII

d. 23 Maji / CONTRA INIURIAS VITA BENE / DICTUM
MORTIS HABEMUS.

”Den grav, som är tillsluten med denna sten lät Johannes Broander, i livstiden kyrkoherde i När och Lau, född den 9 februari år 1673 och död den 11 mars år 1726, iordningställa för sig och sin hustru Anna Jacobsdotter Dedekind, född den 15 maj 1687 och död den 23 maj år 1723. Mot livets oförrätter har vi dödens välgärning.”

Under denna inskrift finns en inskrift med runor fördelad på två rader.

Inskrift (enligt Wallin):

abi uiator / et fac oss nostra in pace rekviescant

»Gå bort, vandrare, och låt våra ben vila i frid.»

Runorna är inte de som var gängse på Gotland under medeltiden och in på 1600-talet, utan påminner mer om de s.k. normalrunorna under äldre tid. **s**-runorna har normalform, **a**- och **n**-runorna har ensidiga bistavar. En av **t**-runorna har dubbelsidig bistav, de andra har ensidig bistav. **p**-runan är stungen med en punkt i den nedre öglan, men har i övrigt närmast latinsk form. **c**-runorna ser ut att ha haft formen av två korta streck **ı**, kanske en missuppfattning av **z**-runans form **ı** eller **x**-runans **ϕ**, som den återges bl.a. i Olaus Magnus Historia om De Nordiska Folken, s. 77.

Det faktum att Broander i ordet **nostra** använder **r**-runan talar för att han använt sig av en lärd förebild och inte en inhemsk gotländsk runkunskap eftersom denna runa försvann ur bruk under 1300-talet.

Att runorna var i aktivt bruk på Gotland ännu i början av 1600-talet vet vi dock bl.a. genom en numera försvunnen inskrift, G 202, i Atlingbo kyrka som avslutas med årtalet 1621. Det kan därför inte uteslutas att

Broander har lärt sig runor redan under sin uppväxt i slutet av 1600-talet. Det kan också nämnas i detta sammanhang att P.A. Säve i sina samlingar uppger att två ”gubbar”, den ena i Gothem den andra just i När, båda födda på 1700-talet, kunde läsa och skriva runor.

Enligt Bengt Stolt började Broander sina studier i Uppsala 1692. Vid den tidpunkten var intresset för Sveriges forna storhetstid stort och dokumentation av landets runminnesmärken spelade en stor roll i arbetet med att utforska denna forntid. Olaus Rudbeck var i full verksamhet. Det bör därför ha ingått i den tidens lärda bildning i Uppsala att kunna läsa runor.

380. Närs kyrka

Litteratur: C. Säve, Runologiska anteckningar 15 b (ATA).

Avbildningar: som ovan.

I Runologiska anteckningar 15 b (ATA) har Carl Säve gjort en anteckning om en runinskrift i Närs kyrka ”i v. om skeppets S. portal invändigt”. Under hans teckning av runinskrifter står ”Aug. 1873. Efter Hans Hildebrand.” Inga andra anteckningar om denna inskrift har påträffats och inga spår av själva inskriften kan skönjas på den angivna platsen.

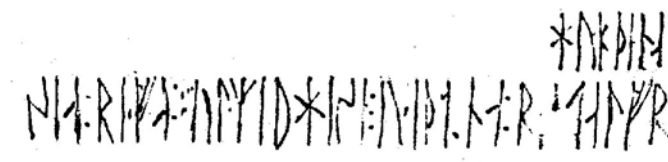
Inskrift enligt C. Säve:

hu-pina

5

sia : ri-fa-ulmip hisi : uap-na : ristalfr

10   15   20   25   30   35

G 380. Teckning av C. Säve 1873.

Runorna är tecknade med blyertspenna på en liten papperslapp och är tydligen avskrift efter Hildebrands förlaga som inte har återfunnits. Teckningen så otydlig i detaljerna att ingen sammanhängande tolkning av inskriften kan utläsas.

Resterna av runa 3 i övre raden tyder på att runan varit **k** eller **r**. Möjligen har där stått **huk pina** 'högg denna'. Den andra radens första hälft kan eventuellt rekonstrueras och översättas: "skrev utmed denna..."

Carl Säve har inte gjort några kommentarer till sin skiss.

381. Närs kyrka

Litteratur: Th. Snædal, rapport till Riksantikvarieämbetet, 23.8.1994 (ATA); Th. Snædal, Medan världen vakar. Studier i de gotländska runinskrifternas språk och kronologi (Runrön 16.) 2002, s. 141.

Under pågående utvändig restaurering av Närs kyrka i augusti 1994 upptäckte stenkonservator Paterik Stocklassa en runinskrift på kyrkans västportal. Inskriften finns på portalens vänstra sida, ca 134 cm över trappstenen. Den är omkring 10 cm lång och runorna är endast 20-30 mm höga.

Inskrift:

kaupi : skrifadi mik

5   10   15

Kaupī skrifadi mig

»Kaupe skrev mig.»

G 381. Foto: Bengt A. Lundberg 1994.

Till läsningen: I 1 **k** är huvudstaven grund och diffus, toppen är bortvittrad; av bistaven återstår ytterst svaga rester av spetsen och basen med ansättningen mot huvudstaven. 2 **a** och 3 **u** är grunda men säkra. I 4 **p** är huvudstaven säker; bistaven är ytterst grund och svår att följa, i den övre öglan finns en grund och diffus fördjupning som bedöms vara resterna av en stingning. 5 **i** är grund men säker. Därefter skiljetecken i form av två punkter. Resten av runorna är ristade i en hårdare körtel, s.k. kattskalle, i sandstenen och de är bättre bevarade än de fem första runorna. 6 **s** har gotländsk form. I 11 **ad** finns den tydlig stingning inuti **p**-runans ögla. 13 **m** är en gotländsk **m**-runa med bistav endast till vänster om huvudstaven. Till höger om övre delen av 14 **i** finns en skada; det ser ut som om ristaren först har ristat en **k**-runa, därefter upptäckt att han glömt **i**-runan och därför försökt utplåna **k**-bistaven; därefter har han ristat en ny **k**-runa.

Ristaren är med all säkerhet gotlänning eftersom han använder den gotländska formen av **s**- och **m**-runorna. Runformerna, exempelvis den stungna **p**-runan, tyder på att inskriften är senmedeltida. Troligen tillhör den 1300-talet.

Ordet **kaupi** förekommer också i inskriften G 148 på ett guldsmycket, som ingår i Duneskatten: **pioki · kaupi · a mik** ”Tjocke köpman äger mig”. I den inskriften är ordet **kaupi** tydligen ett tillnamn, en kortform

till *kaupmaðr*, ‘köpman’, belagt i den betydelsen några gånger under 1400-talet enligt SMPs samlingar (GR 2 s. 30).

Även om det inte kan uteslutas att även Närinskriftens *Kaupi* skall uppfattas som tillnamnet ‘köpman’ förefaller det troligare att det här rör sig om ett personnamn, som sådant är det belagt i Sö 325 Härads kyrka. På Gotland kan det ha använts som kortform till det mycket vanliga namnet *Iakobr*, *Iakaubar*. Svag böjning av verbet *skrifa* förekommer bl.a. i en inskrift på ett dryckeskärl i Duneskatten, G 146, och på gravhällen G 55 i Hemse kyrka (Th. Snædal a.a. s. 221–222).

382. Närs kyrka

Litteratur: Th. Snædal, rapport till Riksantikvarieämbetet, 23.8.1994 (ATA).

Hösten 1993 meddelade Jan Utas, Gotlands Fornsal, att en runinskrift påträffats i När kyrkas sydöstra stiglucka i samband med en pågående yttre restaureringen av kyrkan.

Inskriften finns på stigluckans västra innervägg, 122 cm över markytan, strax ovanför sittnischen. Den består av 8-10 tecken, ca 10 cm höga.

Inskrift:

-u...fupo--...

5

G 382. Foto: Bengt A. Lundberg 1994.

Till läsningen: Runa 1 består av ett diffust streck, 1 cm till höger om en skada i putsen. 2 **u** är grund men säker. Därefter följer ett 9 cm långt parti utan säkra spår av runor, här finns tre grunda och breda streck som inte säkert kan bedömas vara rester av runor. I 3 **f** är huvudstaven grund och ställvis utplånad. 4 **u** är smal och bistaven lätt svängd på mitten. Från huvudstavens övre del går streck diagonalt nedåt vänster, förbi basen i 3 **f**. 5 **þ** är grund men säker. 6 **o** är mycket diffus; de ensidiga bistavarna är korta och grunda och inte riktigt parallella. Därefter svaga spår av ytterligare ett par runor.

Inskriften, som tycks ursprungligen ha bestått av runraden eller delar av den, kan knappast dateras närmare än till medeltiden.

383. Lau kyrka

Litteratur: S.B.F. Jansson, rapport till RAÄ 10.4.1965 (ATA); Th. Snædal, Medan världen vakar. Studier i de gotländska runinskrifternas språk och kronologi (Runrön 16.) 2002, s. 161.

Avbildningar: G. Gådefors, foto 1961 (Gotlands Fornsal).

Gravhäll med sekundär runinskrift. Den ligger framför altaret med fotändan intill det nedersta steget till altaret. När runorna först uppmärksammades är inte känt. Inskriften kom inte med i det första bandet av Gotlands runinskrifter, som publicerades 1962, trots att den var känd 1961. Materialet är kalksten, längd 146 cm, bredd 70 cm. Runinskriften, som är ristad på fotändan, har med all säkerhet tillkommit senare än gravhällen. Den är ojämnt ristat, ganska grund men fullt läslig. Dess längd är 24 cm och runornas höjd är 2-3 cm.

Inskrift:

māria : gus mōþir
5   10

Marīa, Guðs mōðir.

»Maria, Guds moder.»

Till läsningen: Runa 2 är bindruna **ar**. 4 **a** har ensidig bistav.

Skiljetecknet därefter består av två svaga punkter. 5 **g** är tydligt stunget.

7 **s** har gotländsk form. Efter 7 **s** finns en rundad fördjupning, som ej

verkar huggen. runa 9 är bindruna **ap**.

Inskriften är svår att datera. Den är med all säkerhet yngre än gravhällen som troligen härstammar från 1300-talet. Troligen tillhör den 1400-talet eller 1500-talets början (Th. Snædal, a.a. s. 161).

384. Lau kyrka

Litteratur: C. Säve, Runanteckningar 15a (ATA); S.B.F. Jansson, rapport till RAÄ, 10.4.1965 (ATA).

Avbildningar: G. Gådefors, foto 1961 (Gotlands Fornsal).

Målad runinskrift fördelad på tre rader; nedtill till vänster på den stora målningen på tornbågsmuren, 2 m ovan golvet, 1,55 m från tornbågens södra kant. Den har av någon anledning inte tagits med i det första bandet av Gotlands runinskrifter trots att den var känd av C. Säve och avbildad av honom i hans Runanteckningar 15a i ATA. Målningen är daterad MDXX, dvs. till år 1520. Runorna är svarta; den största är 14 cm hög, den minsta endast 6 cm.

Inskrift:

r a
k u l u k i

⁵
- l a s i -

G 384. Foto: G Gådefors 1961.

Till läsningen: Runa 3 **k** är diffus. Av runa 9 återstår endast diffusa reser, svår att bedöma, samma gäller runa 13. Runa 11 är tydlig bindruna **as**. I det andra ordet **kuluki** kan **l**-runan möjligen vara en felristning för **n**. Ordet kan då möjligen tolkas som dativformen av *konungi* av ordet *konung*, 'kung'.

Målningen är daterad till 1520 och runorna ser snarast ut att vara samtida med målningen. De kan i vart fall knappast vara äldre.

104a och b. Lye kyrka

Sommaren 2004 uppmärksammade jag ett par tidigare okända runinskrifter på södra korväggen i Lye kyrka.

a.

På södra korväggen, 6 cm nedanför fönstersmygen, 142 cm över golvytan, 96 cm över den väggfasta korbänken. Ristningens längd är 19 cm och runornas höjd är 1,5–2,5 cm.

Inskrift:

sānta : maria : moþer : go...
           5   10   15

Santa María móðir góð...

»Sankta Maria, moder god...»

Till läsningen: Det tredje ledet i 1 **s** är grunt men skönjbart i sin helhet, 2 **an** är säker, båda bistavarna är ganska korta. 3 **t** har troligen dubbelsidig bistav även om den högra är mycket grund och otydlig. 4 **a** är tydlig med en djupt skuren bistav. Därefter skiljetecken i form av två punkter, den nedre i en spricka. I 5 **m** är den vänstra bistaven grund, men kan följas i sin helhet, 6 **a** är tydlig likaså 7 **r**. (8 **i** och 9 **a** är grunda men säkra; en spricka eller linje i putsen går diagonalt över dessa runor. I 10 **m** går höger bistav ända fram till en spricka som här går över ristningen. 11 **o** har vänsterställda ensidiga bistavar, den nedre är längre. I 12 **p** är bistaven ganska högt ansatt. 13 **e** är tydligt stungen, 14 **r** är välbevarad, därefter skiljetecken i form av två punkter. 15 **g** är tydligt stungen. 16 **o** är säker och har samma form som 11 **o**. Därefter finns inga spår av ristning och inskriften har troligen aldrig avslutats. Runt omkring denna inskrift finns mycket klotter där möjligen enstaka runor kan urskiljas.

b.

På södra korväggen, 35 cm ovanför de sista orden i inskriften G 104a, 178 cm över golvytan och 53 cm till vänster om södra korportalens finns en inskrift bestående av ett 15-tal runor. Ristningens längd är 23 cm och runornas höjd 3,5–4,5 cm.

Inskrift:

...**ok** **lai****pa** - - er oar...

5 10

... *ok laiða ...oarn(?)*...

»...och leda vår(?)...»

Till läsningen: I 1 **ok** är bistavarna mycket långa, k-bistaven är grund och ganska svår att följa. Runorna 2-6 **lai****pa** är säkra även om en spricka går igenom huvudstaven i 5 **p**. Runa 7 är snarast **k**, dock går det en diffus linje nedanför bistaven som ser ut som den nedre öglan i en **b**-

bistav. Av runa 8 återstå endast svaga rester av en huvudstav. 9 **e** är tydligt stungen med en punkt. 10 **r** är säker. Runa 11 har två korta vänsterställda bistavar, runorna 12 **a** och 13 **r** är tydliga. Därefter inga säkra spår av runor.

385. Anga kyrka

Avbildningar: Jan Utas, avritning av ristningarna 01.05.84. (Gotlands Fornsal).

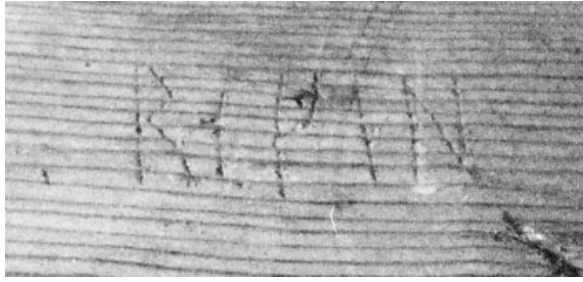
I januari 1984 anmälde Jan Utas vid Gotlands Fornsal att ristningar påträffats i en brädfodrad nisch i nordvästra hörnet av koret i Anga kyrka. Ristningarna granskades av Runverket påföljande sommar.

Ristningarna finns på den plankan som utgör nischens bakvägg. Enligt Jan Utas är nischen sannolikt ursprunglig i kyrkan; Ett par av ristningarna har tillkommit innan plankan har lagts in i nischen, de övriga, däribland runorna har gjorts senare.

Vid plankans övre högra kant finns några diffusa streck varav två skulle kunna läsas som runorna **† n a**. Ungefär mitt på plankans högra del finns en cirkel med ett innermönster som efterliknar ett rosettfönster. I denna ristnings vänstra kant finns de fem runtecknen som tydligen har ristats betydligt senare. De är ristade med ett spetsigt föremål, tydliga och inte slitna. Runornas höjd är 1,8 cm.

Inskrift:

r e g i ş

G 385. Foto: Helmer Gustavson 1984.

Runa 2 **e** är tydligt stungen med en punkt, likaså runa 3 **g**. I runa 5 **s** har det andra ledet ristats nästan ända ned till det första ledets bas, vilket gör det möjligt att tecknet skall uppfattas som ett **N**.

Tolkning är osäker, möjligen det rör sig om ett mansnamn *Reginn* eller *Regis*. Namnet *Regis* förekommer inte i Norden men är belagt i England.

På nischens övre kant, på höger sida strax vänster om ett kvisthål finns ett antal streck och runliknande ristningar. Det är dock så dåligt bevarade att det inte med säkerhet kan avgöras om avsikten varit att åstadkomma en runinskrift.

386. Viklau kyrka

I oktober 1984 anmälde Erland Lagerlöf till Runverket att han upptäckt en runinskrift i Viklau kyrka. Ristningen finns i uppgången till tornet strax innanför dörröppningen, 175 cm över golvytan. Inskriften är endast omkring 7 cm lång och runorna är omkring 2 cm höga.

Inskrift:

...**botarigar**...

5

Bōtair(?) ī ...

»Botair i ...»

Före 1 **b** finns ett diffust streck som möjligen är ristat. 1**b**, 2 **o** och 3 **t** är säkra, under **a**-bistaven i runa 4 finns en diffus linje som möjligen är ristad, runan kan alltså möjligen ha varit **o**. 5 **r** är säker liksom 6 **i** likaledes, 7 **g** är tydligt stungen med en punkt. I runa 8 finns vid huvudstavens mitt en diffus kort linje som synes gå snett nedåt vänster, möjligen fortsätter den på bistavens högra sida, runan kan ha varit **a** eller **e**, 9 **r** är säker, efter den finns inga säkra spår av runor.

Inskriften kan inte dateras närmare än till medeltiden.